

TRABZON'LU FİGANÎ'DE ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

ABDÜLKADİR KARAHAN

Ulusların dilde, benlik ve varlıklarının aynası niteliğinde olan, ataların denemelere ve gerçeğe dayanan yargılarını —belli kalıplar içinde— genelleştirip, düşünce ya da öğüt olarak ifadelendiren *atasözleri* ile genel kural özelliğinde olmamakla berâber bir kavramı, yine klişeleşmiş ilgi çekici anlatımla belirtip çoğunlukla bilinen anlamı dışında bir anlam taşıyan *deyimlerin*: Türk Şiir Tarihinde, çok eski bir geçmişi vardır. Ta Müslüman Türklerin Karahanlılar Çağında (932-1212) başlayan ve gelişen yazılı şiir meyvalarında, özellikle Balasagun'lu Yusuf'un ünlü *Kutadgu Bilig* (tamamlanışı: 462/1069)'inde bile gücünü ve güzelliğini *atasözlerimizden* alan mısralar az değildir.

Anadolu, Batı Türklerinin değişmez ve son ülkesi olarak koynunda beylikler ve devletler fışkırdığında *Türkiye Türkçesi* de, zamanla, beklenen olgunluğa erişmiş, şiir dili klâsik bir nitelik kazanmış, yabancı sözcükler, tamlamalar, türler, sanat görüşleri ve yaşama felsefesi eski edebiyatın ulusal karakterini —az çok— başka doğrultulara yöneltmiştir. XIII. yüzyılda Anadolu'da ilk eserleri bilinegelen bu yeni dil kolu, Osmanlı Türkleri İstanbul'u fethedip (1453) İmparatorluğun sınırları genişledikçe ve yeni bölgeler ele geçirildikçe nicelik ve nitelik bakımlarından, öteki Türk dili kollarından farklı özellikler yansıtmıştır. Ama *atasözleri* ve *deyimler* içinde, geleneğini sürdürmüş, belli başlı şairlerin *divan* ve *mesnevilerinde*, sırası düştükçe, bunların en başarılı, etkili örneklerini vermekten geri kalmamıştır.

XV.-XIX. yüzyıllar arasında yaşamış klâsik şâirlerimiz arasında birçokları atasözleri ve deyimlerden faydalanmışlar, bunları ulusal varlığın güçlü sembolleri olarak ve söylediklerine inandırıcı bir hava verebilmek isteğiyle rahatça kullanmışlardır. Bunlar arasında ilk plânda, şu adları anabiliriz :

Ahmed Paşa (öl. 1497), Necâtî (öl. 1509), Güvâhî (öl. 1519), Figanî (öl. 1532), Zâtî (öl. 1546), Bâkî (1526-1600), Taşlıcalı Yahya (öl. 1575), Nev'î-zâde Atayî (1583-1635), Nef'î (öl. 1635), Nâbî (1642-1712), Sâbit (öl. 1712), Nazîm (öl. 1727), Münif (1743), Ragıp Paşa (1699-1763), Şeyh Gâlib (1757-1799), Sünbül-zâde Vehbî (öl. 1809), Enderunlu Fâzıl (öl. 1810) ve Enderunlu Vâsıf (öl. 1824).

Yazımızın konusu olan «Trabzon'lu Figanî'de Atasözleri ve Deyimler»e geçmeden önce, kendisine mal edilen bir beyit yüzünden yaşaması çok genç yaşta sona erdirilen bu çok yetenekli şairimizi —bir kaç cümle ile de olsa— tanıtmağı gerekli buluyoruz :

Figanî Ramazan Çelebi, XVI. yüzyılın ilk çeyreği sona ermeden doğum yeri olan Trabzon'dan İstanbul'a gelmiş, süreksiz olmakla beraber iyi bir öğrenim görmüş, özellikle gramer, hekimlik ve edebiyatta ileri gitmiş bir sanatçıdır. Kaynaklar onun çok sağlam bir kavrama gücüne sahip bulunduğunu, kolay belleme ve öğrendiklerini unutmama niteliği ile tanındığını yazarlar. Özel yaşayışı bakımından düzensiz ve başıboş geçen yılları içinde kendini şiire ve içkiye verdiği anlaşılan bu şair, bir taraftan meyhanelerde içip meydanlarda gezerken, öte yanda zamanının büyüklerine kasideler sunmuş, sevgisini ve arzusunu gazellerinde şakımıştır. Geçimini de kasidelerinden elde ettiği bağışlar ve büyükler aracılığı ile kopardığı görevlerle sağlamıştır. Figanî'ye sağlığında ün kazandıran önemli olaylardan biri: Kanunî Sultan Süleyman'ın 936/1530'da şehzadeleri için düzenlediği sünnet düğünü olmuştur. Çünkü şairimiz, bu tören günlerinden birinde, bu nedenle yazdığı «Sûriyye» kasidesini Padişah huzurunda okumuş ve bu çok beğenilmiştir. Ancak onun yıldızının sönmeye yüz tutmasına da bu, bir başlangıç olmuş, kışkıncılar sürüsü ona olmadık karacılık yüklemişlerdir. Onun kavgacı ve gönlünce yaşamayı sürdüren karakteri, ateşe körükle koşanları artırmıştır. Sonuç, onun yazmadığı anlaşılan bir Farsça beytin kendisine yükletilip Sadrazam İbrahim Paşa'ya gammazlanması yüzünden, 1532 baharında asılmak suretiyle çok acıklı olmuştur.

Figanî: buluşlarının orijinalliyi, hayallerinin inceliği ve üslubunun güzelliği ile ün yapmıştır. Çok genç yaşta ömrü tükenmiş olmasına rağmen, Fuzûlî (öl. 1556), Hayalî (öl. 1557) ve Bâkî (1526-1600) gibi XVI. yüzyılın dev sanatçıları bir yana bırakılırsa, ikinci saftakiler arasında, önlerde gelmektedir. Eski sözcüklere, öztürkçe deyimlere en çok değer veren bir sanatçıdır. Sürekli coşkunuğu, aşınmamış hayallere düş-

künlüğü, nüktelere kayışı ve parıltılı zekâsı ile daima ilgi ve özen çekicidir.

İşte hayat ve sanatından birkaç gizgiyi belirttiğimiz şâir F i g a n î , Klâsik Osmanlı Şiirinde —özellikle Necatî'den beri daha da gelişen— atasözleri ve deyimlerini kullanma gelenğine bağlılık gösteren ve bunda başarı sağlayan bir sanatçımızdır. Onun bu alandaki örneklerini, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nce yayınlanan «*Figanî ve Divançesi*» adlı (İstanbul, 1966) çalışmamızdan yararlanarak belirteceğiz.

T r a b z o n l u F i g a n î 'de Atasözleri ve Deyimleri açıklarken, Atasözleri ve deyimler bakımından başvurduğumuz eserlerin başında: Ö m e r A s i m A k s o y 'un 1965'te Türk Dil Kurumu'nca yayınlanan «*Atasözleri ve Deyimler*» toplaması ile aynı ad altında 1968'de basılan kısaltılmışını göz önünde bulunduruyoruz. Bunlardan başka karşılaştırmalar ve bazı noktalar için: Ş i n a s i - E b ü z z i y a 'nın «*Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyeye*» (İstanbul, 1302)'sini, O s m a n -N u r i P e r e m e c i 'nin «*Atalar Sözü*» (İstanbul, 1943) derlemesini ve D e h r i D i l ç i n 'in «*Edebiyatımızda Atasözleri*» (İstanbul, 1945) incelemesini de el altında tutmaktayız. Bunlardan başka göz gezdirdiğimiz diğer *Atasözleri ve Deyimler toplamaları* ile sözlüklerden ayrıca söz açmağı gerekli görmemekteyiz.

I. İlk önce şu noktayı unutmadığımızı söylemek isteriz: F i g a n î 'de başka şairlerde de görüldüğü üzere, kaside ve gazellerin beyitleri içine alınan *atasözleri*, ya vezne uydurulmak, ya da başka nedenlerle bazı sözcük değişmelerine uğramışlardır. Ara sıra da araya başka sözcüklerin karıştırıldığı da olmuştur. Söz dizimine başka biçim verildiğine de dokunulabilir. Böyle olanlar, bazı toplayıcılar tarafından tam atasözü, bazılarınca da «*atasözlerine işaret*» sayılmıştır... Bizim görüşümüze göre Ş i n â s i - E b ü z z i y a 'dan beri süregelen toplamaların büyükçe bir kısmında da uygulandığı üzere —eğer atasözlerinin amacı olan anlam değişmiyor ve sözlüklerle onların dizisinde de açık bir aykırılık fark edilmiyorsa, manzumelerde sanatçıların duygu ve düşüncelerine güç katan ve kamuca benimsenmiş özsözler oldukları ilk okunuşta anlaşılabilir düstur niteliğindeki mısra ve beyitleri *atasözleri saymamazlık edemeyiz*. Bunların sözdiziminde değişiklik, ya da sözcüklerine katkılar yapılmış olsa bile... Biz, örneklerimizi sıralarken, bu yolu seçmiş bulunuyoruz.

A. F i g a n î 'de atasözleri oldukları ilk bakışta anlaşılabilir ve halk dilinde söylenen biçimlerinden açık değişiklik yönünden de önemli farklar göstermeyenlere örnek olmak üzere şunları kaydedebiliriz :

Bu mesel meşhurdur «ellerde mansıb destmal»
Birini eyle inayet gözlerim yaşın silem

(Sûriyye, 37. beyit)

Bunun «*Mansıb bir destmaldır, elden ele gezer (geçer)*» atasözünden alındığı besbellidir.

Vaşlı metân alur idim nakd-i can ile
«Bazar içinde rast degül evdeki hesab»

(III. Gazel, 2. beyit)

Bu da «*Evdaki hesap (pazarlık) çarşıya uymaz*» atasözünün sadece bir ayırtısıdır.

Gel kana girüp cevri ile öldürme beni kim
Hiç «fâide itmez kişiye sonra nedâmet»

(VIII. Gazel, 4. beyit)

Burada da sözkonusu «*son pişmanlık fayda vermez*» atasözüdür.

Yine böylece :

Görüp hattını haddinde Figanî ah u vah itme
Ki «yanmaz dehr ocağında muhakkak bi-duhan ateş»

(XXXVIII. Gazel, 5. Beyit)

«*Ateş olmayan yerden duman çıkmaz*» atasözü, ana anlamını burada korumuş, ancak sözcük dizininde değişme ve artma olmuştur.

Bu türden olanlara son bir örnek olarak şu beyti de buraya alacağım :

Figanî yaşuni dök rûz-i hecr-i zülfinde
«Ak akça kara gün için durur» meseldir bu.

(LXXIII. Gazel, 5. beyit)

«*Ak akça kara gün içindir*» atasözü ile ikinci mısraın başındaki atasözü biçimi arasında hiç bir ayrılık yoktur.

Görülüyor ki F i g a n î , atasözlerinin bir kısmını kullanırken elden geldiği ölçüde asıllarına bağlı kalmak istemiş, ancak vezin ya da benzeri

başka nedenlerle eklemeler, sözcük değişikliği yapmışsa da bu küçük farklar anlama ve kamuca benimsenen düşünce ve öğüt özelliğine zarar vermemiştir.

B. Anlam bakımından bir atalar sözüne işaret olduğu anlaşılan, ancak sözcükler ve onların birbiri ardısına dizilişlerinde oldukça belli ayrıntılar göze çarpan mısra ve beyitlerden de söz açmak yerinde olacaktır. Çünkü Figanî, mısralara sıkıştırdığı bu biçimi değiştirilmiş atasözleri ile düsturlaşmış ulusal yargıları dile getirmek istemiş, ortak düşünce ve öğütleri —kalıplaşmış şekilleri dışında da olsa— şiirinde bir güç ve inandırma aracı olarak kullanmıştır. Şu beyitlerde de bu söylediğimizi görmek güç değildir :

Beri yanında «dünyanın sebâtı yok çü fanidür»
Geçelüm öte yanına Figanî rûzigârın tiz

(XXXIII. *Gazel*, 5. *beyit*)

Burada : «*Dünya bir kararda durmaz*» atasözünün genişletilmiş değişik bir anlamı ile karşı karşıyayız.

Niçe ger âkil dutarsa üstüne aldanma çarh
«Bir Süleyman var mı tahtın dehr berbad eylemez»

(XXXIV. *Gazel*, 4. *beyit*)

İkinci mısra «*Dünya Hazret-i Süleyman (Sultan Süleyman)'a kalmamış*» atasözünün anlamı içinde farklı biçimde söylenişini yansıtmaktadır.

Elden koma Figanî fenâ vâdisin sakın
«Menzile irgörür gide gide seni yol»

(LIX. *Gazel*, 5. *beyit*)

«*Yol yürümekle, borç vermekle tükenir*» atasözünün ilk sözcükleri, yine anlam bakımından, ikinci mısra —ekleme farklarla— benimsenmiştir.

Bu meseldür didiler «devlet kaza yanındadır»
Pes kaza yanında devlet ihtiyar itdi gönül

(L. *Gazel*, 4. *beyit*)

«Ya devlet başa, ya kuzgun leşe» atasözünün epeyce farklı bir biçimi olmakla beraber niteliği bakımından bu kategoriye alınmasında bir sakınca yoktur. Şairin, «Bu meseldür...» diye başlaması «devlet kaza yanındadır» özsözünün kendi çağında bir atasözü olduğuna ayrıca işâret sayılabilir. Bu bakımdan da özen göstermek yersiz olmamıştır.

«Baki değül tayanma mal ile mülke ey dost»
Dünya ki kalmamıştır Cemşid ü Keykubad'a

(LXXVII. Gazel, 4. beyit)

Burada da : «Dünya malı dünyada kalır» atasözünün hayli biçim değiştirmiş bir söylenişi söz konusu olmakla beraber, anlam yönünden sıkıca bir yakınlık vardır.

Bu türden saydıklarımızı da şu beyitteki «Altının kıymetini sarraf bilir» atasözüne değinen özsözle tamamlayalım :

Lü'lü-yi nazmuna nola ta'n eylese avam
«Bilmez-Figanî- cevheri illâ ki cevheri»

(LXXXIX. Gazel, 5. beyit)

C. Atasözü niteliklerinden bir kısmını taşımakla beraber, daha çok özdeyiş özellikleri göze çarpan, bazan da bilgece düşünce, ya da öğüt tarafı üstün sayılmak gereken fakat kalıplaşmış biçimleri de sezilmeyen F i g a n î'nin bazı mısralarındaki sözleri de bu grupta toplamak faydalı olacaktır.

Gönlüm müşevveş olsa n'ola zülf-i yarda
«Bir kuş ki dama düşe çeker lâbü'd iztirab»

(II. Gazel, 4. beyit)

«Tuzağa yakalanan kuş, elbette çırpırır» biçiminde söylenen bu kısa sözler, atasözü niteliğinden çok özdeyiş özelliğindedir.

Dilberâ seng-i rakıybünden sakınsa dil nola
«Aşık olan kişi saklar sevdiğün bedhâhden»

(LXII. Gazel, 2. beyit)

«*Âşık olan kişi, sevdiğini kötücüllerden korur*» diye düz yazı ile söyleyebileceğimiz ikinci mısra da, atasözünden çok, *özdeyiş türünde* gözük-
mektedir.

Ey Figani'ye nasihat eyleyen gel fâriğ ol
«Pir pendin dinlemez rüsvâ-yi mâder-zâd olan»

(LXIV. Gazel, 5. beyit)

Atasözü olarak : «*Delî arlanmaz, (soyu arlanır)*», ya da «*Büyük sözü dinlemek gerek*» gibi anlam bakımından bu beyte yakın olan *özsözlerin* hiç biri ikinci mısradaki renkliliği ve canlılığı vermiyor. Burada denemelerden geçmiş gerçek düşünce ve öğüt vardır. Bunda da atasözü niteliklerinden bir bölümü sezinlenmekle beraber aranan özellikler yoktur. Ama yine de etkili ve geniş anlamalı *bir özdeyiş* olarak burada hatırlamak gerek.

Şu aşağıdaki beytin ilk mısraının ilk sözcüğünden sonrası da aynı durumdadır :

Gördüler «te'sir kılmazmış nasihat âşika»
Cümleten yahû deyüp ihvân döndürdi yüzün

(LXX. Gazel, 5. beyit)

«*Âşıkı sevdadan vazgeçirmeğe çalışmak, deryayı kurutmağa çalışmak gibidir*» ve «*Aşk başta karar etse, akıl baştan firar eder*» atasözleri ile burada ilişki kurulabilir. Ancak «*Âşika nasihat kâr etmez*» ile aradaki farkı da unutmamak gerekir.

Kadrim artar gam-i işkunla sarardukça benüm
«Rengi zerd olmağ ile mu'teber olur altun»

(LXXII. Gazel, 3. beyit)

Yukarıdaki beytin ikinci mısraı, *bilgece* ve halk görüşüne uygun olmakla beraber, gerçek bir atasözü değildir. Ancak onun kimi niteliklerini taşır gözüktüğü için, burada sözkonusu olmuştur.

Bu gruba girenlere son örnek olmak üzere de aşağıdaki beytin ikinci mısraını buraya alacağız :

Vefâ it cevri ko ey şüh-i tannaz
«Geçer kalmaz güzelliğin zamanı»

(CIII. Gazel, 4. beyit)

«Güzelliğin zamanla geçip gittiğini, sürekli olmadığını (düşün)» diye nesir ile söyleyebileceğimiz bu son misra da bu son gruba bâzı özellikleri nedeniyle girebilir.

Görülüyor ki : Trabzonlu Figanî, dil ve üslup bakımından, sultanlığı sırasında yetiştiği Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) çağının oldukça sade, akıcı üsluplu sanatçılarından olduğu kadar da: şiirlerinde atasözlerine yer ve önem veren, özsözlerle özdeyişleri yan yana başarı ile kullanabilen yetenekli ve güçlü bir şairdir. Yukarda üç grupta toplayıp açıkladığımız örnekler, görüşlerimizi desteklemeğe rahatça elverir.

II. Belli ve dar bir zamanla sınırlandırılmış bir yazıda incelenmesi düşünülen konunun her yanını etraflıca açıklamanın güçlüğü ortada olduğu için, Figanî'de Atasözlerine ayırdığımız yer ölçüsünde deyimler üzerinde durmayacağız. Bu bakımdan «genellikle gerçek anlamları dışında kullanılan ve çekici bir anlatım kılığı taşıyan kalıplaşmış sözcük toplulukları» olarak nitelenen deyimlere, burada, topluca göz gezdirilecektir.

Amaç bakımından atasözlerinden ayrılan, —müstesnalı bir yana— mecazlı olmaları ana özellikleri arasında bulunan, ustaca düzenlenmişliği gözden kaçmayan ve genel dile mal olduğu da bilinen deyimler için Figanî Divançesi'nden örnek olarak alacaklarımız : ilk bakışta not edilenler olup tümünü kapsadığı elbette söylenemez. Ancak bunlar bile Figanî'nin bu yönden de ne kadar becerikli ve başarılı olduğunu göstermeğe elverir. Kolaylık ve sürat için : *Kasideleri* : K, *Gazelleri* : G harfleri ile işaretleyecek, *Kaside* ve *Gazelleri* Romen, *beyitleri* de Arap rakamları ile kaydedeceğiz.

Şimdi alfabe sırasını gözeterek Figanî'den şu deyimleri alıyoruz :

Ağz aramak: Geldi çemende «ağzın arar» goncanın saba (G LIII, 4)

Ağz tadı: Kalmaya «ağzımda» ey şirin-dehen «dadım» benüm (G LIV, 2)

Ayağa düşmek: Komaz «ayağa düşmeğe» tutar elün müdâm (G XXXV, 4)

Bahtı günü kara: Bes nice bî-gam olam ben «Bahtı günü kara» (G LXXX, 3)

Başı açık yalın ayak: «Baş açık yalın ayak» didi bir abdâlem (G LIX, 2)

Boynuna vebâli almak: «Boynuna alma» zülf-i siyahun «vebâlini» (G XCIII, 2)

Dil dökmek: «Dil dökmek» ile câna girişdi o tîğ-i yar (G LII, 4)

Dile düşmek: Sen dilbere dil viridi Figanî «dile düştü» (G VIII, 5)

Dile gelmek: Her ne «dilüne gelse» öğütme çü âsiyab (G II, 1)

Dünya gözüne dar olmak: «Dâr-i cihanı» eyledi anın «gözüne teng»- (K I, 13)

El üstünde tutmak: Tutardı anı «el üstünde» her nihâl ey gül (G XLVIII, 1)

Göz değmek: Vardukça çemen seyrine «göz değmemek için» (G XCV, 2)

Kan gövdeyi götürmek: Tan mı «götürse gövdeyi» heyca deminde «kan»- (K III, 17)

Kan yutmak: Âşık'ı dil-hasteler «kanlar yudar» gamlar çeker (G X, 1)

Kan ağlamak: Dem-be-dem «kan ağlayup» «kanlar yudar» semler çeker- (G XX, 3)

Su sızmak: «Su sızmaz» aralarından iki karındaşdur (K VIII, 19)

Sürmeyi gözden çekmek: Cihan fattanıdur çeşmün ki «Çeker sürmeyi gözden» (G LXVI, 4)

Taş üstünde taş bırakmamak: «Taş üzre taşı yoktur» şehr-i harâbe benzer (G XIII, 3)

Yıldızı düşmek: «Yıldızı düştü» meh-i bedrin işi oldu tamam (G XCII, 4)

Yele vermek: «Yele viridi» harmeniün bâd-ı havadur hâsılı (G XCVIII, 2)

Yetmiş iki dereden su getirmek: «Yitmiş iki dereden su getirüp» al eyler (G XII, 2)

Yüz bulmak: Ki böyle «yüz bulalı başına çıkar» kâkül (G XLVIII, 4)

Yüz vermek: Ol meh nücûm-i eşküme «*yüz vermese*» nola (G LXXVIII, 3)

III. Gerek *atasözleri* ve gerekse *deyimler* —bilindiği gibi— ulusun ortak kültür mirası içinde kendilerine özgü yeri, değeri ve önemi olan varlıklardandır. Bunlar yüzyılların besleyip büyüttüğü duygu ve düşünce fidanları olarak gelişmiş, halkın dilinde ve sanatçı düşünürlerin eserlerinde tükenmez meyvalarını vermiş ve vermekte devam edegelmiştir. Özellikle şairler, bunları, türlü edebiyat sanatları ile bezemişler, çeşitli nedenlerle söz dizilerinde, ya da sözcüklerde yaptıkları değiştirmeler, katmalarla —asıllarını bir bakıma bozmuş olmakla beraber— onları daha da güzelleştirmişler, çekiciliklerini artırmışlardır. Sanatçıların, manzumeleri arasına atasözlerini ve deyimleri almaları onların duygu ve düşünce güçlerini daha da geliştirmiş, etkili kılmıştır. İşte, az sözle amacı özlü olarak belirten bu kültür hazinesinin zenginliklerinden ustalıkla faydalanmasını bilen şairlerimizden biri de F i g a n î olmuştur. Türk'ü anlamak için, atasözlerinin önemli bir araç olduğunu söyleyenlerin hakkı vardır. Çünkü bunların, «geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğdukları» bilinen bir gerçektir. Bu nedenle de elbette, «ulusun ortak düşünce, kanı ve tutumunu belirten» bu yol gösterici ve öğütleyici manevî yargıçlar: vazgeçilmez kültür bağımsızlığı ulusal sembolleridir.

T r a b z o n l u F i g a n î, verdiğimiz örnekler de yeteri kadar gösterebilir ki *atasözlerini* ve *deyimleri* yerinde, sırasında, ustaca ve başarılı olarak kullanmasını bilen bir şairdir. O'nun şiirlerinde sürdürdüğü *atasözü ve deyim kullanma geleneği*, klâsik edebiyatımıza ulusal renk ve —belli bir ölçüde— bağımsız güç kazandırmak konusunda yararlı olan davranışlardandır. Aşınmamış, az kullanılmış, hattâ bazan kullanılmamış, garip gözükebilecek hayallere düşkünlüğü yanında, nükteleri, buluşları ve özellikle mısralara becerikli biçimde sıkıştırmağa güç yetirdiği atasözleri ve deyimlerle F i g a n î, daha yaşadığı günlerde bile, dikkatleri üzerine çekmesini bilmiş, beğenilmiştir. Çağına göre şiir dilinin sadeliği, duygularının inceliği ve sürekli coşkunluğu yanında atasözleri ve deyimler haznelerinde bulduğu incileri de nazım ipliğine dizmesini iyice bilmiş olması, onun, ün kazanmasına, mâcerâlarla geçen hayatı gibi, şiirlerinin de dilden dile dolaşmasına yol açmıştır. Son ve özet olarak diyebileceğimiz şudur: T r a b z o n l u F i g a n î, klâsik şairlerimiz arasında atasözleri ve deyimleri en rahat, ustalıkla ve yerinde kullanmasını bilen bir sanatçıdır. O'nun *kaside* ve *gazellerinde* görülen bu özellik, başarısının da sırlarından biri olmuştur.